

حسابداری دولتی (Governmental Accounting) :

عبارت است از کلیه عملیات مربوط به تجزیه و تحلیل، ثبت، طبقه بندی، تلخیص، گزارش دهی و تفسیر فعالیت‌های مالی سازمان‌های دولتی که با رعایت قوانین و مقررات مالی و اصول و موازین متداول حسابداری دولتی انجام می‌شود. حسابداری دولتی شامل تمام عملیات وصول و پرداخت منابع مالی دولت، نگاهداری حساب‌های سازمان‌های دولتی و نیز تهیه گزارش‌های مالی مربوط می‌باشد.

حساب مستقل (fund) :

هر حساب مستقل بمنظور تفکیک برنامه‌ها و فعالیت‌هایی که از محل درآمدهای خاصی تأمین مالی می‌شوند، می‌باشد که عبارت است از وجوه نقد یا سایر داراییها و منابع مالی که برای اجرای برنامه‌ها و عملیات معین یا جهت نیل به اهداف مشخص طبق قوانین و مقررات اختصاص داده شده است. هر حساب مستقل واحد حسابداری و مالی مستقلی را بوجود می‌آورد که خود شامل انواع حساب‌های دائمی و موقت است.

حسابداری نقدی (Cash Accounting) :

در حسابداری نقدی، درآمدها در سال مالی وصول وجوه نقد مربوط و هزینه‌ها در سال مالی پرداخت وجوه نقد مربوط به حساب منظور می‌شود. در این مبنا تحقق یا قطعی شدن درآمد و تعهد یا وقوع هزینه که معمولاً از آثار دریافت یا ارائه کالا و خدمات است، در امر شناخت درآمدها و هزینه‌ها مورد نمی‌یابد. زیرا شرط اصلی برای ثبت درآمدها و وصول آنها و برای ثبت هزینه‌ها پرداخت آنها محسوب می‌شود. صورتهای مالی که با حسابداری نقدی تنظیم می‌شود معمولاً فاقد حساب‌های دریافتی و پرداختی است.

حسابداری تعهدی (Accrual Accounting) :

در حسابداری تعهدی، درآمدها در سال انجام خدمات یا فروش کالاها به حساب منظور می‌شود (اگرچه وجوه نقد حاصل از فروش کالاها و خدمات مذکور در سال‌های مالی قبل یا بعد از فروش دریافت شود) و هزینه‌ها در سال دریافت کالاها و خدمات و ایجاد تعهد به حساب منظور می‌گردد (اگرچه بهای کالاها و خدمات مزبور در سال‌های مالی قبل یا بعد از خرید پرداخت شود). بعبارت دیگر در این مبنا، صرف نظر از انجام یا عدم انجام هرگونه دریافت و پرداخت، درآمدها در دوره تحقق و هزینه‌ها در دوره تحمل یا وقوع ثبت می‌گردد.

حسابداری نیمه تعهدی (Semi-Accrual Accounting) :

در حسابداری نیمه تعهدی که ترکیبی از دو مبنای نقدی و تعهدی است، برای ثبت درآمدها از مبنای نقدی و برای ثبت هزینه‌ها از مبنای تعهدی استفاده می‌شود. به عبارت دیگر در مبنای نیمه تعهدی درآمدهایی که عملاً وصول و هزینه‌هایی که تعهد یا تحمل شده است در حسابهای هر دوره مالی ثبت می‌شود.

حسابداری تعهدی تعدیل شده (Adjusted Accrual Accounting) :

در حسابداری تعهدی تعدیل شده، شناخت و ثبت درآمدها در حسابها در دوره مالی انجام میشود که در آن دوره درآمد «آماده»، در دسترس و قابل اندازه‌گیری است منظور از آماده و در دسترس بودن درآمدها قابل وصول بودن آنها در دوره مالی جاری یا مدتی کوتاه بعد از پایان دوره جاری است، به ترتیبی که پرداخت بدهیها و تعهدات دوره جاری از محل درآمدهای مذکور میسر باشد. مفهوم «قابل اندازه‌گیری بودن درآمدها» آن است که مبلغ ریالی آنها را بتوان با دقت کافی جهت ثبت تعیین نمود. در این مبنا هزینه‌ها معمولاً در دوره وقوع یا تحمل یعنی دوره ای که تعهد و بدهی قابل پرداخت بابت هزینه ایجاد می‌شود، در حسابها منظور میگردند.

حسابداری نقدی تعدیل شده (Adjusted Cash Accounting) :

در این مبنا، ثبت درآمدها در دوره دریافت وجوه نقد و ثبت هزینه‌ها در دوره پرداخت وجوه نقد بابت تعهدات ایجاد شده صورت می‌گیرد. به عبارت دیگر درآمدها زمان وصول و هزینه‌ها زمان پرداخت تعهدات ناشی از دریافت کالاها و خدمات، شناسایی و ثبت می‌شود.

سال مالی (Financial Year) :

یکسال هجری شمسی است که از اول فروردین ماه آغاز و به پایان اسفند ماه ختم می‌شود.

بودجه کل کشور (Budget) :

برنامه مالی دولت است که برای یکسال مالی تهیه و حاوی پیش‌بینی درآمدها و سایر منابع تأمین اعتبار و برآورد هزینه‌ها برای انجام عملیاتی که منجر به نیل سیاستها و به هدفهای قانونی کشور، بوده و از ۳ قسمت بودجه عمومی و بودجه شرکتهای دولتی و بودجه مؤسساتی غیر از عناوین فوق تشکیل شده است.

تفریغ بودجه (Settlement Of Budget) :

تفریغ از نظر لغوي فارغ ساختن است و تفریغ بودجه در اصطلاح مالي يعني فراغت از بودجه و يا نتيجه اجراي بودجه است.

صورت حساب عملکرد بودجه:

در واقع مقايسه هزينه هاي واقعي و هزينه هاي پيش بيني شده (اعتبارات مصوب) از يكسو و مقايسه درآمدهاي واقعي و درآمدهاي پيش بيني شده از سوي ديگر است.

ديون بلا محل:

ديون بلا محل عبارتست از بدهيهاي قابل پرداخت سنوات گذشته که در بودجه مربوط اعتباري براي آنها منظور نشده و يا زائد بر اعتبار مصوب و در هر دو صورت به يکي از طرق زير بدون اختيار دستگاه ايجاد شده باشد.

الف – احکام قطعي صادره از طرف مراجع ذيصلاح انواع بدهي به وزارتخانه ها و موسسات دولتي و شرکتهاي دولتي ناشي از خدمات انجام شده مانند حق اشتراك برق ، آب ، هزينه هاي مخابراتي ، پست و هزينه هاي مشابه که خارج از اختيار دستگاه اجرائي ايجاد شده باشد.

ج – ساير بدهيهاي که خارج از اختيار دستگاه ايجاد شده باشد . انواع ديون بلا مانع موضوع اين بند از طرف وزارت امور اقتصادي و دارائي تعيين و اعلام خواهد شد.

درآمد عمومي (General Revenue) :

درآمد عمومي عبارت است از درآمدهاي وزارتخانه ها و موسسات دولتي و ماليات و سود سهام شرکتهاي دولتي و درآمد حاصل از انحصارات و مالکيت و ساير درآمدهائي که در قانون بودجه کل کشور تحت عنوان درآمد عمومي منظور ميشود.

درآمد اختصاصي (Especial Revenue) :

درآمد اختصاصی عبارت است از درآمدهائی که بموجب قانون برای مصرف یا مصارف خاص در بودجه کل کشور تحت عنوان درآمداختصاصی منظور میگردد و دولت موظف است حداکثر تا سه سال پس از تصویب این قانون ، بودجه اختصاصی را حذف نماید.

مازاد (Surplus) :

در حسابداری دولتی و سازمانهای غیرتجاری مبلغ فزونی درآمد بر هزینه در صورتحساب درآمد و هزینه.

سایر منابع تأمین اعتبار (Other Financing Sources) :

سایر منابع تأمین اعتبار عبارتند از منابعی که تحت عنوان وام ، انتشار اوراق قرضه ، برگشتی از پرداختهای سالهای قبل و عناوین مشابه در قانون بودجه کل کشور پیش بینی میشود و ماهیت درآمد ندارند.

وجوه عمومی (General Cash) :

وجوه عمومی عبارت است از نقدینه های مربوط به وزارتخانه ها و موسسات دولتی و شرکتهای دولتی و نهادها و موسسات عمومی غیر دولتی و موسسات وابسته به سازمانهای مذکور که متعلق حق افراد و موسسات خصوصی نیست و صرفنظر از نحوه و منشاء تحصیل آن منحصرأ برای مصارف عمومی بموجب قانون قابل دخل و تصرف میباشد.

تشخیص:

تشخیص ، عبارت است از تعیین و انتخاب کالا و خدمات و سایر پرداختهائی که تحصیل یا انجام آنها برای نیل به اجرای برنامه های دستگاههای اجرایی ضروری است.

تأمین اعتبار (Financing) :

عبارت است از اختصاص دادن تمام یا قسمتی از اعتبار مصوب برای هزینه معین.

تعهد (Commitment) :

تعهد از نظر قانون محاسبات عمومی عبارت است از ایجاد دین بر ذمه دولت ناشی از:

الف – تحویل کالا یا انجام دادن خدمت.

ب – اجرای قراردادهایی که با رعایت مقررات منعقد شده باشد.

ج – احکام صادر شده از مراجع قانونی و ذیصلاح.

د – پیوستن به قراردادهای بین المللی و عضویت در سازمانها یا مراجع بین المللی با اجازه قانون.

تسجیل (Authentication) :

تسجیل عبارت است از تعیین میزان بدهی قابل پرداخت به موجب اسناد و مدارک اثبات کننده بدهی.

صدور حواله:

حواله اجازه ای است که کتباً وسیله مقامات مجاز وزارتخانه یا مؤسسه دولتی و یا شرکت دولتی و یا دستگاه اجرائی محلی و یا نهادهای عمومی غیر دولتی و یا سایر دستگاههای اجرائی برای تأدیة تعهدات و بدهیهای قابل پرداخت از محل اعتبارات مربوط عهده ذیحساب در وجه ذینفع صادر میشود.

تفویض اختیار (Delegation Of Authority) :

اختیارات و مسئولیت تشخیص ، انجام تعهد ، تسجیل و حواله که به عهده وزیر یا رئیس مؤسسه می باشد ، حسب مورد مستقیماً و بدون واسطه از طرف مقامات فوق به سایر مقامات دستگاه مربوطه کلاً یا بعضاً واگذار میگردد ، تفویض اختیار نام دارد.

درخواست وجه:

درخواست وجه سندی است که ذیحساب برای دریافت وجه بمنظور پرداخت حواله های صادر شده موضوع ماده ۲۱ این قانون و سایر پرداختهایی که بموجب قانون از محل وجوه متمرکز شده در خزانه مجاز میباشد حسب مورد از محل اعتبارات و یا وجوه مربوط عهده خزانه در مرکز و یا عهده نمایندگی خزانه در استان در وجه حساب بانکی پرداخت دستگاه اجرائی ذیربط صادر میکند.

تنخواه گردان حسابداري (Revolving Fund of Accounting) :

تنخواه گردان حسابداري عبارت است از وجهي که خزانه و يا نمايندگي خزانه در استان از محل اعتبارات مصوب براي انجام بعضي از هزينه هاي سال جاري و تعهدات قابل پرداخت سالهاي قبل در اختيار ذیحساب قرار ميدهد تا در قبال حواله هاي صادر شده واريز و با صدور درخواست وجه مجدداً دريافت گردد.

تنخواه گردان پرداخت (Revolving Fund of Payment) :

تنخواه گردان پرداخت عبارت است از وجهي که از محل تنخواه گردان حسابداري از طرف ذیحساب با تأييد وزير يا رئيس مؤسسه و يا مقامات مجاز از طرف آنها برخي از هزينه ها در اختيار واحدها و يا مأموريني که بموجب اين قانون و آئيننامه هاي اجرائي آن مجاز به دريافت تنخواه گردان هستند قرار ميگيرد تا به تدريج که هزينه هاي مربوط انجام ميشود اسناد هزينه تحويل و مجدداً وجه دريافت دارند.

هزينه های جاری (Revenue Expenditures) :

هزينه-هاي سرمايه-اي داراي جنبه جاري، عادي و تکراري مي-باشند و در مقابل دريافت کالا و خدماتي انجام مي-شوند که براي عمليات وظيف جاري سازمان دولتي و نگهداري اموال آن ضروري هستند. منابع و نتايج حاصل از اين هزينه-ها معمولاً فقط متوجه سال مالي جاري که در آن هزينه انجام مي-شود مي-باشد نه سالهاي مالي بعد.

هزينه-هاي سرمايه-اي (Capital Expenditures) :

هزينه-هاي سرمايه-اي مخارجي هستند که انجام آنها موجب ايجاد يا افزايش اموال و داراييهاي ثابت مي-شود.

:

هزينه (Expense)

هزينه عبارت از پرداختهائي است که بطور قطعي به ذينفع در قبال تعهد يا تحت عنوان کمک يا عناوين مشابه با رعايت قوانين و مقررات مربوط صورت ميگيرد.

پيش پرداخت (Prepayment) :

پيش پرداخت عبارت است از پرداختي که محل اعتبارات مربوط بر اساس احکام و قراردادها طبق مقررات پيش از انجام تعهد صورت ميگيرد.

علي الحساب (On Account) :

علي الحساب عبارت است از پرداختي که بمنظور اداي قسمتي از تعهد با رعايت مقررات صورت ميگيرد.

پيش پرداخت سنواتي (Prepayment Prior years) :

پیش پرداختهایی که تا پایان هر سال مالی مستهلک نشود و در سال بعد در حساب جداگانه-ای تحت عنوان فوق نگهداری می-شود تا در سالی که به مرحله تعهد می-رسد به حساب هزینه از محل اعتبارات سنواتی منظور گردد.

علی الحساب سنواتی (On Account - Prior years) :

علی الحسابهایی که تا پایان سال مالی مورد عمل تسویه نشوند در حساب فوق منظور و به سال بعد انتقال می یابند.

سپرده (Diposit) :

سپرده از نظر قانون محاسبات عمومی عبارت است از:

الف - وجوهی که طبق قوانین و مقررات بمنظور تأمین و یا جلوگیری از تضییع حقوق دولت دریافت میگردد و استرداد و یا ضبط آن تابع شرایط مقرر در قوانین و مقررات و قراردادهای مربوط است.

ب - وجوهی که بمنظور قرارها و یا احکام صادره از طرف مراجع قضائی از اشخاص حقیقی و یا حقوقی دریافت میگردد و بموجب قرارها و احکام مراجع مذکور کلاً یا بعضاً قابل استرداد میباشد.

ج - وجوهی که بر اساس مقررات قانونی توسط اشخاص نزد دستگاههای دولتی به نفع اشخاص ثالث تودیع میگردد تا با رعایت مقررات مربوط به ذینفع پرداخت شود.

اعتبار (Appropriate) :

اعتبار عبارت از مبلغی است که برای مصرف یا مصارف معین به منظور نیل به اهداف و اجرای برنامه های دولت به تصویب مجلس شورای اسلامی می رسد.

تخصیص اعتبار (Allotment) :

عبارت است از تجویز استفاده از مبالغ معینی از اعتبارات مصوب سالانه در دوره های زمانی مشخص (سه ماهه، چهار ماهه، شش ماهه و غیره). به عبارت دیگر، تخصیص اعتبار تعیین حجم اعتباری است که در دوره های زمانی معین در سال مالی، برای تأمین هزینه اجرای برنامه ها، عملیات و سایر پرداختها مورد لزوم است.

اعتبار مصوب (Appropriation) :

عبارت است از اجازه ایجاد هزینه، بدهی یا تعهد به میزان معین برای سازمان دولتی در قبال دریافت کالا و خدمات مورد استفاده جهت اجرای برنامه-ها و مغایرتهای مصوب.

پرداختهای انتقالی:

پرداختهای انتقالی هزینه هایی هستند که سازمان دولتی در قبال آنها کالا و خدماتی را دریافت نمی-کند (مانند بازپرداخت اصل و نوع بدهیها و وامهای دریافتی. کمکها و اعانات بلاعوض).

فصل:

فصل یک تقسیم‌بندی اصلی از کوششهای سازمان یافته دولت است که خدمات مشخصی را برای جامعه دربر می‌گیرد. انجام عملیات مربوط به هر فصل یکی از اهداف اصلی دولت محسوب می‌شود. مانند فصول کشاورزی، منابع طبیعی و...

برنامه: (Program, Sub function)

برنامه بالاترین سطح طبقه‌بندی کارهای اجرایی یک یا چند دستگاه برای انجام عملیات و وظایفی است که در داخل یک فصل به آن محول شده است. هر برنامه حدود کارهایی را که به منظور نیل به مقاصد و اهداف دستگاهها صورت گرفته و منجر به تولید حاصل نهایی (خدمت یا کالا) می‌گردد مشخص می‌سازد.

خزانه (Treasury):

خزانه یعنی صندوق و سازمان هماهنگ کننده دخل و خرج کشور. در واقع خزانه سازمانی است که وجوه دریافتی دولت در آن تمرکز و کلیه پرداختها از طریق آن و یا نمایندگی‌های ذیربط صورت می‌گیرد.

خزانه داری کل (General Treasury Administration):

خزانه دار کل در واقع مدیریت امور مالی دولت را به عهده داشته و وجوه لازم را جهت تامین مالی اعتبارات مصوب تهیه و مدارک لازم به منظور وصول، نگهداری وجوه و پرداخت مخارج دولت را فراهم می‌نماید.

اعتبارات جاری:

منظور اعتباراتی است که برای تامین هزینه‌های جاری دولت و همچنین هزینه نگهداشت سطح فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی دولت پیش‌بینی می‌گردد.

اعتبارات عمرانی:

اعتباراتی که برای تامین هزینه‌های طرحهای عمرانی پیش می‌شود، اعتبارات عمرانی نام دارد، طرح عمرانی- منظور مجموعه عملیات و خدمات مشخصی است که بر اساس مطالعات توجیهی فنی و اقتصادی یا اجتماعی که توسط دستگاه اجرایی انجام می‌شود طی مدت معین و با اعتبار معین برای تحقق بخشیدن به هدفهای برنامه عمرانی به صورت سرمایه‌گذاری ثابت اجرا می‌گردد.

اعتبار تخصیص یافته (Allotment):

چون در قانون بودجه هر سال به دولت اجازه داده می‌شود مخارج خود را در حدود وصول درآمدها و سایر منابع تامین اعتبار انجام دهد، لذا مصرف اعتبارات مصوب دستگاههای دولتی نیز هنگامی عملی خواهد گردید که تمام یا قسمتی از اعتبارات مصوب به آنها تخصیص داده شود.

تعهدات قطعی نشده (Encumbrances) :

به منظور رعایت اصل کنترل بودجه-ای و جلوگیری از فزونی هزینه-ها از اعتبارات تخصیص یافته و پیگیری سفارشات خرید و قراردادهای منعقد شده که تحت شرایط عادی در آینده ایجاد تعهد می-نماید، قبل از صدور هرگونه سفارش خرید و یا انعقاد قرارداد بایستی نسبت به تامین اعتبار آن اقدام و قسمتی از اعتبار تخصیص یافته را به آن اختصاص داد.

اعتبارات خارج از شمول:

بخشی از اعتبارات بودجه سالانه دولت به موجب مجوزهای قانونی، بدون رعایت قانون محاسبات عمومی و سایر مقررات عمومی دولت و بر اساس " قانون نحوه هزینه کردن اعتبارات خارج از شمول قانون محاسبات عمومی و مقررات عمومی دولت " مصرف می-شود.

موافقتنامه:

سندی است که در اجرای بودجه و بر اساس شرح فعالیت‌های جاری و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و به تفکیک پروژه‌های طرح و فصول و مواد هزینه در حدود اعتبارات مصوب تنظیم و بین مسئول دستگاه اجرایی و سازمان مدیریت و برنامه ریزی پس از انجام هماهنگی و توافق، مبادله گردیده و اجرای بودجه از نظر تخصیص اعتبارات، انجام عملیات ثبت وقایع مالی و حسابداری پس از مبادله موافقتنامه انجام می‌گیرد.